

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

Dr. Josef Kudela: **V počátcích revoluce.** Vzpomínky a vypravování. Str. 213. — Praha 1923. Nákladem Šolce a Šimáčka v „Matici Lidu“. (Běh 51. kniha 3.)

Naše veřejnost byla informována dosavadní legionářskou literaturou hlavně o osudech a činnosti legií; poměrně málo se však dověděla o tom prostředí a ovzduší, v němž legie vznikaly, z něhož se doplňovaly a kde vyrůstal v širokém měřítku československý odboj. Hrstka původních, nejstarších legionářů, obecně zvaných staro-

družinníky, vzrostla teprve masou dobrovolců z válečných zajatců na značnou vojenskou sílu našeho zahraničního odboje. Dějiny zajateckých táborů čekají na své zpracování. Zatím vítáme s povděkem každou knížku, která nám podává určitý výsek této přípravné doby revoluce v podobě osobních vzpomínek jednotlivců. Souhrn takovýchto memoírových pramenů dá nám pak vedle zachovaných zbytků vlastních historických dokumentů — jest to hlavně rozsáhlá korespondence důvěrníků zajateckých táborů, uložená v archivu le-

gii — dostatečný materiál k vědeckému zpracování.

Kudelova knížka jest jednou z těchto vzpomínkových prací, důležitou již pro osobu samotného autora a pak i proto, že všimá si zároveň i ruského života a všeho toho, co přinášela současná doba. Autor sleduje touto prací také cíle propagační. Chce, aby československá veřejnost, především pak kruhy nelegionářské, poznaly čisté demokratické ráz našeho osvobozeného hnutí, aby se dověděly, „s jakými obtížemi se rodil a rostl náš zahraniční boj za svobodu národa, kolik do něho bylo vloženo vlasteneckého nadšení, vytrvalé práce a organizačních schopností, jak se ho účastnili příslušníci všech vrstev a tříd“. Dále píše autor v předmluvě, že jeho knížka bude zajmáť i bratry legionáře, z nichž mnozí najdou v ní noty známé a blízké a snad budou sami povzbuzeni v tom, aby zároveň napsali své vzpomínky na pobyt v Rusku a v legiích.

Vzpomínky a vypravování začíná Dr. Kudela vypuknutím války, líčí počátky své vojenské služby nejprve v západě, pak v pásmu přifrontovém a v zákopech. Dále vypravuje, jak octl se dobrovolně v ruském zajetí, jak putoval za rozmanitých příhod po různých místech Ruska, až se dostal do sibiřského Kurganu. Tu počíná se již uplatňovati také v politické práci mezi zajatci, působí agitačně i na venkově, nakonec pak odjíždí na podzim r. 1916 jako čl. dobrovolce do Kyjeva. Tím končí se poslední kapitola knihy.

Největší předností Kudelovy práce jest, po mém soudu, to, že plní věrně a poctivě, co napsal do předmluvy: „Ve svých vzpomínkách jsem hleděl být upřímný, pokud to jen člověk dovede; zdá se mi, že by už se pomalu mělo přestat s okrašlováním lidí a událostí a že třeba pomáhat tomu, aby se vytvořil pravdivý názor na vývoj poměrů, který vedl k obnovení našeho státu.“ Ve smyslu tomto píše autor poctivě, od srdce a prostě, ale tím právě zajímavě a poutavě. Ač v Kyjevě stal se později jedním z vůdčích pracovníků našeho odboje, nikde se nehonosi tím, že snad už od čtrnáctého roku boursal Rakousko a předvídal vše, co následovalo. Čistě lidsky naopak vykládá o svém původním lehkomyšlném názoru na události válečné a jak teprve poněkud v něm klíčivá revoluční duch, jenž jej přivedl do zajetí a rukovědíl celou jeho další činnosti ve prospěch osvobozené akce. Chtěje podati plnou a poctivou pravdu o svých osudech a životních útrapách, jimiž musil se probíjeti k nesitelnějším poměrům, něčeho nezamlukuje, vypravuje historicky veselé i smutné, nic nepřikrašluje a neidealizuje. Tisíce našich inteligentů, kteří

nestali se, podobně jako on, v rakousko-armádě důstojníky a musili proto na Rusi vypítí hořký kalich utrpení prostých zajatců až na dno, najdou v Kudelově knížce i kus vlastního života v ruském zajetí. A naše nelegionářské čtenářstvo, jež stěží si dovede plně představit, co to jest válečný zajatec, nalezne u Kudely dobré poučení: „Zajatec vlastně nebyl člověk; byl to tvor, jsouc úplně v moci organu státu, který jej zachvátil, byl to, abych se vyjádřil termínem dnes časovým, robot, kterého mohlo být využíváno až do úplného vyčerpání sil, který jako by nebyl měl nijakých lidských citů a ovšem tím méně snad nějaká práva...“ A práce z těchto „robotů“ se stali během doby legionáři, vojáci revoluce, osvoboditelé národa! Kudela velmi podrobně vykládá, jak dál se tento přerod, ta revoluční výchova a příprava v zajateckém táboře kurgánském, a ukazuje také na konkrétních případech, „jak těžko se v lidech lámala rakouská výchova a tradice“. Současně všimá si, jak jsem uvedl, i všeho, co se dělo kolem, poměru, jaké panovaly tehdy v ústředí naší akce na Rusi, osvětluje je z místního hlediska kurgánské organizace, jež byl předsedou, otiskuje některé zajímavé výňatky z dopisů bra Chalupy z důstojnického tábora v Lukojanově a jiné. Kromě těchto, čistě našich věcí, je v knížce i množství dobrých pozorování z ruského života; zejména v posledních kapitolách jest pěkně vylíčen sibiřský venkov, hospodářství mužiků a jejich kulturní stav.

Dr. Kudela slibuje, že vzbudí-li tato jeho práce zájem, pokračoval by ve svých vzpomínkách na pobyt v Kyjevě, tence spjatý s důležitými historickými událostmi ve Svazu, s příjezdem posl. Duricha a pod. Jsem přesvědčen, že by naše veřejnost legionářská i nelegionářská uvítala toto pokračování s povděkem.

Dr. F. Šteidler.

Dr. Jiří Čermák: Boje pod Bachmačem a ústup z Ukrajiny r. 1918. (Podle hlášení, uložených v archivu legií. S vyzobrazeními a mapkami. Stran 124. V Praze 1923. Nakladem Památníku Odboje.)

Účastník bachmačských bojů líčí v této knize bojové operace ruských legií na jaře r. 1918, od zahájení ústupu z Ukrajiny až do úplné likvidace fronty u Bachmače. Kniha byla napsána, jak svědčí datum předmluvy, v první polovině března t. r., právě k pětiletému výročí Bachmače, ale vydání její se z technických příčin značně opožďilo, takže teprve v listopadu dostala se na knižkupecký trh. Autor nepíše svých osobních vzpomínek a dojmů; z celého rázu knihy jest naopak vidno, že přistupuje k svému tematů jako objektivní pozorovatel.

rovatel a kritický historik. Jádro jeho práce tvoří proto deník a osobní poznámky z bojů, výběr, jak již podtitul knihy praví, úřední hlášení, raporty jednotlivých pluků a části, po případě souhrnné jejich relace, které autor podrobně a svědomitě prostudoval, doplnil všakerou přístupnou literaturou historickou i vzpomínkovou, a docílil tím opravdu velmi cenného obrazu bojové činnosti našeho armádního sboru za evakuace z Ukrajiny od poloviny února do poloviny března r. 1918.

Jako tomu jest u všech dosavadních vědeckých studií z historie ruského odboje, nemůže nám ovšem ani Čermákova kniha, přes svoji důkladnost a podrobné zpracování látky, podat obraz definitivní. Jednak pro krátkost doby jednoho pětiletí, které nás dělí od ličených událostí, jednak pro neúplnost a roztržitost archivního materiálu. Autor jest si toho dobře vědom, praví-li v předmluvě, že chápe se péra, „aby snesl v jeden celek to, co dosud o této počáteční fazi naší anabasy možno zjistiti... a konečně také z toho důvodu, aby zaklepal na svědomí těch, kdo vědí více a lepe a přes to mlčí, aby promluvíli“.

Doplňky a vysvětlení, která v budoucnu přijdou, budou však, myslím, rázu spíše politického než vojenského. Pěkně se posledního týče, autor využil zajisté všakerého materiálu z naší strany v rozsahu co neširším, takže vyličení vojenských operací — a o ty běželo autorovi především — bude nutno doplniti již jen prameny a svědectvími z tábora nepřítelova, z archivů německo-rakouských. I v této příčině má Čermákova práce jistý náběh. Před vyjitím knihy mohl totiž autor náhledněti do některých dokumentů, přivezených právě generálem V. Klecandou z válečného archivu vídeňského a získati tak aspoň několik úryvkovitých zpráv německého generálního štábu o bojích u Bachmače a vůbec v Ukrajině, které dodatečně uveřejnil v poznámkách k poslední kapitole své knihy.

Přihlédneme-li blíže k obsahu Čermákovy práce, vidíme, že po krátké kapitole úvodní, věnované všeobecně situaci našeho armádního sboru na jaře r. 1918, ličí autor odchod I. divise z předfrontového pásma ke Kyjevu s arriergardní srážkou u Korostyševa a se zajímavou epizodkou o podivných osudech 10. roty 3. pluku. Ve třetí a čtvrté kapitole je vyličená historie bojů druhého pluku s Němci u kyjevského mostu a další ústup od Kyjeva k východu až do 6. března, t. j. do počátku bachmačských operací. Těmto jest věnováno šest následujících kapitol, podávajících obraz bojové činnosti a situace na obou frontách u Bachmače podle jednotlivých

dnů, od 7. do 14. března. V poslední kapitole, závěrečné, shrnuje autor vývody kapitol předchozích a podává celkový posudek o významu bachmačských operací. Stručná rekapitulace autorova v závěru knihy byla tím nutnější, poněvadž detailní líčení a rozbor bojových akcí a situací po jednotlivých dnech jeví se místy málo přehledným, tok hlavních událostí leckde trpí hromaděním podrobností, z nichž mnohé mohl autor raději umístiti v poznámce pod čarou. Z líčení vlastních bojů vynikají hlavně obrazy těch, které autor sám jako velitel kulometného oddílu předělával — mám na mysli zejména velký boj 7. pluku na frontě kap. E. Kadlee u vesnice Doče, severně od Bachmače, dne 10. března — jakož i těch bojů, při jejichž líčení mohl oživit suché úřední raporty vzpomínkami jiných účastníků.

Konečný úsudek autorův nevyznívá lichotivě pro vyšší velení našeho armádního sboru a zvláště ne pro štáb II. divise. Tomuto právem vytýká Čermák některé nepromyšlené rozkazy, jejichž vyplnění mnoho nadělati velmí mnoho škod naší evakuaci z rayonu Bachmače a silně pokaziti vše, co bylo vykonáno na obou bojištích. Jestliže na frontách u Bachmače jednotlivé oddíly dobře si vedly a vskutku zachránily evakuaci celku, nebylo to zásluhou ruského velení, které bylo vlastně zcela pasivní, nýbrž jediné zásluhou našich důstojníků a vojáků, kteří jednali zpravidla z vlastní iniciativy. Pro bojovou činnost našeho vojska u Bachmače nemůže býti ostatně vysvědčení lepšího, než jaké mu dali sami Němci ve svých úředních zprávách i v soukromých posudcích. Zato o našich náhodných a nezvaných spojencích u Bachmače, o vojsku ukrajinských bolševiků, mluví německé prameny velmi pohrdlivě a potvrzují tím zároveň to, co o této „pomoci“ rudých vojáků vyprávějí prameny naše. Místa, kde Čermák se zmiňuje o bolševicích, jsou vlastně humoristickým koutkem knihy. Pro zajímavost cituji jednu scénu z činnosti bolševického dělostřelectva podle líčení našich vojáků: „Otevře závěr děla, podívá se jínem jako dalekohledem, vidí-li tudy cíl, má „správně“ namířeno, nabíje, zavře a spustí — a hrozně se diví, že vlastní granát vybuchl na kolejích před námi tak blízko“. — Bylo jen několik bolševických oddílů, které byly podle Čermáka boje schopné, oddíl anarchistů, složený z vojínů bývalé 10. střelecké divise sibířské, a pak oddíl internacionalistů, utvořený ze zajatců Poláků, Čechů, Maďarů a Němců. Ovšem těmto posledním náš voják nedůvěřovali a tak musili němečtí bolševici zůstatí po dobu boje jako záloha v týlu.

Řekl jsem již dříve, že autor omezil se ve své práci na vylíčení a zpracování věci vojenských a že po této stránce podal skutečně vše, co mohl spolehlivě vylíčiti podle úředních zpráv a jiných hodnověrných pramenů. V tom tkví největší cena jeho práce. Autorovu důkladnost dosvědčuje mnoho důležitých příloh, obsahujících 11 mapek a skiz, 7 fotografií míst a skupin z ukrajinské evakuace, podrobný seznam bratří padlých během ústupu v bojích u Korostyševa, Kyjeva a Bachmače, seznam železničních tratí v rayoně ústupu podle ruského jízdního řádu z r. 1916, abecední rejstřík jmen osobních a místních a konečně seznam použitých pramenů a literatury. Z pramenů zasluhují zmínky hlavně pečlivá a obšírná relace kap. Kádlice o operacích I. ešelonu (3. praperu) 7. pluku a pak relace ppl. gen. štábu Ušakova o bojích zadního voje, zejména 4. pluku. Čermák cituje z této relace důležité resumé ppl. Ušakova o bachmačských bojích, jež vyznívá velmi strážlivě a skromně. „V boji pod Bachmačem dne 13. března 1918 nebylo u Němců ani číselné, ani technické převahy a česká vojska mohla držetí Bachmač i déle. Avšak úkolem velitele zadního boje bylo nepouštětí se zbytečně do boje a vyvéstí z něho vojska co možná s nejmenšími ztrátami, navozovati a odpravití je z Bachmače, aby se spojilo s ostatními částmi armádního sboru. Úkol tento se podařilo vyplnit, při čemž hlavní obtíže v provedení jeho byly ne se strany Němců, nýbrž vyplývaly z vnitřních politických poměrů v Rusku...“ Myslím, že Ušakov v této zprávě nebezpečí německé silně podceňoval. Jak vysvítá totiž z úředního pramene německého generálního štábu, postupovaly u Bachmače proti našim dvěma necelým plukům s drobnými oddíly dvě německé pěší divise, č. 224 a č. 91, které dobyly Bachmače podle hlášení gen. Grcenera

po těžkém boji s Čechy. Jest opravdu litovati, že německé prameny dostaly se Čermákovi teprve tehdy, když kniha byla již v tisku. Nejdůležitější dokumenty z vídeňského archivu, týkající se ruských legií, hodlá dodatečně publikovati v brzké době gen. V. Klecanda.

Pokud se týče politických věcí, má toto dějinné období dosti otázek sporných. Jsou to na př. abych se aspoň o hlavních zmínil, Maxova politika při evakuaci, vyjednávání s Němci za boju u Kyjeva, nové vyjednávání s nimi u Bachmače a pod. Dr. Čermák přináší sice určitý materiál k jejich osvětlení, ale sám otázek těch definitivně neřeší, spíše je formuluje a klade, očekáváje, že po vydání jeho knihy promluví ti, jichž se to hlavně týče. Pozoruhodný jest na př. jeho výklad Maxovy politiky za evakuace, opírající se jednak o některé názory gen. Cervinky v jeho knize „Cestou našeho odboje“, a pak o Maxuv rukopis, obsahující referát o politické situaci na Ukrajině a o našem ústupu. (Rukopis tento byl později uveřejněn v Čsl. Deníku, č. 102, dne 19. června 1918.) Výklad Čermákův zní takto: „Není dalek pravdy naivní snad výklad, že představitel Národní Rady v štábu našeho armádního sboru (t. j. Maxa, pozn. red.), dirigující vlastně naše vojska, vida, že svými dispozicemi přivedl naše pluky do těžké situace, hledí krytí svoji odpovědnost za zbytečně prolitou krev — sám diplomat a ne voják — cestou diplomatickou, vyjednáváním o zastavení nepřátelství.“

Shrme-li nyní vše, co bylo řečeno o obsahu Čermákovy knihy a o zpracování tematu, jest patrné, že kniha tato jest skutečně cenným vědeckým příspěvkem k dalšímu monografickému zpracování vojenské historie ruských legií a tím i obohacením naší novodobé válečné literatury vůbec.

Dr. F. Šteidler.

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

Witt — Guizot: **Les grandes étapes de la victoire 1914—18.** Paris 1923. Berger. (Veliké etapy vítězství.)

Podplukovník Witt-Guizot jest mistr péra, který dovede upoutati své čtenáře nadšením, jakým líčí tuto slavnou dobu dějin, jež byla předmětem jeho přednášek o světové válce, konaných v roce 1921 s velikým úspěchem na universitě ve Strasburku.

Autor měl příležitost jako řadový důstojník i jako důstojník gener. štábu viděti, jak válčil řadový voják a jak ho jeho představení vedli.

Dílo je rozvrženo takto:

Přípravy a utkání:

Všeobecná politika a vojenská situace Francie r. 1914. — Drama (červen-červenec 1914). — Mobilisace. — Bitva na hranicích (srpen 1914).

Marna:

Vzpružení. Francouzské vítězství. La course a la mer (oboustranná snaha dosáhnouti moře obchvaty). — Ysera.

Bašta. — Verdun.

Zákopy. Podzemní válka. Vyčerpávací válka. Materiální válka. Národ ve válce. Verdun.

Protiútoky. — Snahy o pohybovou válku.

Bitva na Sommè. Offensiva míru. Bitva na Aisne.

Vrcholný nápor Německa:

Bitvy na Sommè, ve Flandřích, na Marnè, Oise. — Jednotné velení.

Fochova bitva:

Druhé vítězství na Marnè (příprava, bitva, pronásledování). Osvobozené území. — Vojenská kapitulace Německa. — Příměří z 11. listopadu 1918. — Na Rynè.

Tato kniha nemá podobné ve své síle a zhuštěnosti; zaslouží, aby byla čtena mladými muži a zejména mladými důstojníky.

Hospodářské problémy vytvořené válkou.*) (André Le bon, 1919.)

V tomto spise, jenž byl téměř celý zpracován před skončením nepřátelství a dokončen v květnu r. 1919, podává bývalý ministr obchodu a kolonií a předseda svazu francouzských průmyslníků a obchodníků André Le bon výklad o hlavních hospodářských problémech, které byly ve Francii vyvolány válkou. Autor poukazuje na to, že jest nezbytné třeba přikročit k metodické rekonstrukci hospodářského ústrojí, jež bylo rozvráceno válkou, má-li býti vítězství, dobyté na bejštích, doplněno také vítězstvím na poli hospodářském. Autor srovnává hospodářské metody anglickou a německou, zkoumá vliv války na hospodářskou situaci Francie, jakož i vyhlídky jejího hospodářského obrození, načež vykládá hlavní poučení, jež možno čerpat z války. Považuje za životní nezbytnost Francie, aby vymáhala náhrady, na něž má právo, aby bezodkladně zavedla nové a osvědčené pracovní metody a konečně, aby sledovala hospodářskou politiku národní.

Autor uvádí dále, že Anglie vždy pěstovala cit pro národní čest a respektování uzavřených závazků; zůstala věrna této své zásadě, sledující tím ostatně svou politiku „evropské rovnováhy“, již se řídila vždy vzhledem ke svému ostrovnímu postavení. Bez váhání zasáhla do sporu.

Veliká a nepřetržitá práce, kterou tato mocnost za války vynaložila, vynucují si obdiv a vedou k tomu, aby byla pokládána za „největší školu mužných ctností a energie na celém světě.“

Její hospodářská politika, založená především na zkušenosti, vede ji k tomu, aby chránila svůj průmysl proti „dumpingu“ a aby spojené království vybavila veškerým potřebným hospodářským ústrojím; jest rovněž v pod-

statě pacifistická a horuje pro civilisaci a svobodu.

Na německé straně byla vždy věromnost národa, jež neváhá přejíti přes mezinárodní závazky a rozpoutati nejkrvavější spor, když běží o zájmy „velikého Německa“ nebo když běží o to, aby světu bylo vnuceno dobrodini velkomyslné „kultury“ germánské. Žádný nestranný pozorovatel nedá se klamati zdánlivou velkodušností jistých německých projevů za války, neboť všechny činy Německa jsou v podstatě diktovány „úpornou vůlí, aby si Německo zajistilo faktický monopol nad potravinami a surovinami, pocházejícími ze zemi, jimž vládne německá hegemonie.“ Nejsou proto tak zv. „smírné míry“ v Erest-Litevsku a Bukurešti typickými doklady? Hlavní snahou v zásadě válečně naladěného Německa bylo, jest a bude, aby si u svých sousedů buď po dobrém nebo mocí vynutilo suroviny a odbytiště pro svůj vyvinutý průmysl.

Jako válčící stát trpělo přirozeně Německo ve sporu, který vědomě vyvolalo, ale Francie utrpěla nejvíce ze všech spojeneckých států tím, že její nejbohatší průmyslové kraje byly systematicky ničeny. Její průmysl, který byl téměř úplně zaměstnan válečnou výrobou, jest dnes vyřinut z kolejí; aby bylo možno opatřit obyvatelstvu nezbytné potřeby, třeba se v široké míře a za drahé peníze obraceti na cizinu; nenahraditelné jsou ztráty na lidech, jimž — přihlížíme-li ke stavu obyvatelstva — Francie byla ze všech válčících států postižena nejcitelněji.

Ačkoli hospodářská situace Francie jeví se po válce tak nesnadnou, přece jen otvírají se jí do budoucnosti široké perspektivy, dovede-li včas vykonati vše potřebné, aby si zajistila první místo mezi průmyslovými mocnostmi. Což nezískala opětým přivtělením Alsaska-Lotrinska železo a potaš, jež jsou tak důležité v průmyslu? Což nemohou býti kolonie při racionelním využití bohatým zdrojem pro mateřskou zemi? Je sice pravda, že její nejbohatší průmyslové kraje jsou zpusťšené, takže po dlouhá léta nebude možno jich náležitě využiti, že za války odložené rutinářství a přehnaný individualism zase se vynasnaží nabytí svých dřívějších práv, jež často jsou v rozporu se zájmy kolektivity. Avšak což Francie nemá v rukou exekuční titul Versailleského míru, podle něhož Německo musí nahraditi způsobené škody? Což válečné zkušenosti nevedou k poznání, že budoucnost náleží jen vynalézavým, že individualism může se dnes uplatniti jen v mezích širokých asociací, jež by za státní kontroly obstarávali výrobu a distribuci národního jmění? A což není přímo nutností pro vůdčí osoby Francie, aby přijali

*) Vydáno v Paříži u Payot et Cie, 106 Boulevard St. Germain.

hospodářskou politiku vpravdě národní, jež by pečlivě dbala toho, aby zemi ušetřila nebezpečí příliš rychlé rekonvalescence a jež by ji vedla k metám hodným její minulosti?

Ve chvíli, kdy jsou tak akutní potíže vyvolané prováděním hospodářských ustanovení Versaillského míru jest zejména zajímavé slyšeti od tak povolané osoby, jakou jest autor této knihy, proč Francie musí dostati náhrady, na něž má nárok.

Boucherie, colonel: Historique du corps de cavalerie Sordet. Paris 1923. (Z historie jezdeckého sboru Sordetova.)

Tato kniha popisuje operaci jezdeckého sboru od 4. srpna do 8. září 1914; jsou v ni vylíčeny všechny události, které se staly v době při provádění daných rozkazů, aniž by se pouštělo do kritiky taktického použití jezdeckého sboru.

Jezdecký sbor Sordetův byl sestaven za mobilisace; jeho organizace byla připravena před válkou a předpokládala spojení tří jezdeckých divísi pod jedním velením; ale toto velitelství mělo k dispozici pouze neúplný štáb, nedostalo žádných orgánů služeb, nemělo vlastních akčních prostředků. (Dělostřelectvo a letectvo.) Rovněž od prvního dne války narážel na veliké obtíže a musilo všechno improvizovati. (Dopravu, zásobování, spojení, automobilní kulometry atd.)

Dne 5. srpna dostal jezdecký sbor úkol, aby přesně stanovil pravděpodobné obrysy nepřítelů na východní belgické hranici, aby opozdil pochod nepřátelských kolon a aby vyčistil území od nepřátelského jezdeckva.

Dne 6. srpna proniká sbor do Belgie. První zprávy hlásí však gros nepřátelského jezdeckva směrem k Liege. Jezdecký sbor provádí výzkum na sever, ale nepřátelské jezdeckvo se odpoutává; snaží se odvrátiti vojska obkličující Liege, jest však dne 8. srpna zastaven jižně od tohoto místa německou pěchotou.

Od 8. do 15. srpna vykonává jezdecký sbor množství pochodů, které s počátkem směřují k východu, odkud směrem k Neufchâteau byla hlášena nepřátelská vojska všech zbraní; potom obrací se na sever, odkud je znovu hlášeno nepřátelské jezdeckvo; nikde nemůže však najíti příležitosti utkatí se s nepřítelem. Nepřátelské jezdeckvo všude se odpoutává, snad z taktických důvodů, snad též z toho důvodu, že francouzské jezdeckvo jest v převaze a že ze všech bojů se strážemi vyšlo vítězně.

Od 15. do 20. srpna připojen jest jezdecký sbor k 5. armádě, zajišťuje spojení s belgickou armádou na levém

břehu Meusy a utkává se stále s nepřátelskými vojsky všech zbraní.

Dne 20. srpna vyprošťuje frontu 5. armády, shromážděně na jih od Sambry a připravené k zahájení ofensivy; dožívá úkol zajistiti spojení s armádou anglickou, která se soustřeďuje na sever od Maubeuge. Jsa stále napadán předními strážemi všech zbraní, drží se na Sambře od 20. do 23. srpna mezi 5. armádou a anglickou armádou.

Počínaje 24. srpnem jezdecký sbor je pověřen krytí směrem na západ anglickou armádou, která ustupuje na Maubeuge. Svádí dne 26., 27. a 28. srpna tuhé boje s německými kolonami, které se snaží obchvátiti Angličany, a podaří se mu vyprostiti anglickou armádu za cenu námahy, která vyčerpala do nejzazší možnosti jak síly jezdců, tak i síly koní.

Od 28. srpna do 4. září jest jezdecký sbor připojen ke své armádě, kryje s vyčerpanými divísemi ústup této armády směrem na západ, zatím co jednotky, nejméně unavené, utvořily dočasnou divisi, udržují spojení s anglickou armádou a zastavují přední nepřátelské stráže při přechodech přes Oise.

Dne 4. září jezdecký sbor přechází Seinu a má úkol přemístiti se na západ od Paříže, aby kryl levé křídlo francouzských armád; zahájení ofensivy dne 5. září povolává jej však na severovýchod od Paříže, kde se zúčastní bitvy u Ourq.

Když byl urazil více než 100 km za 36 hodin, zasáhl dne 7. a 8. září do boku a na komunikace německé armády.

Ačkoli materiální prostředky byly nedostatečné, ačkoli nebylo letectva a dělostřelectvo bylo neúplné, přece jezdecký sbor Sordetův byl ve stálém styku s nepřítelem, vyplnil všechny úkoly, které mu byly svěřeny, projevil úsilí, jemuž není v minulosti příkladu (1300 km od 4. srpna do 8. září) a vydržel nejtěžší morální a fyzické zkušky s nezlozmlnou důvěrou a vůlí zvítěziti.

„Plutarque a menti“ (Plutarch lhal) jest kniha, již byla učiněna hřmotná reklama. Plutarch, jenž svým slavným mužům přiřkl zásluhy, jež jim nepatří, lhal, poněvadž ve válce jen náhoda řídí události; genius, věda, umění, řemeslo neznamenají nic. Nezapomeňme však, že pan de Pierrefeu, jenž se odvažil tvrditi tak ohavné kacířství, není z těch, kteří prošli „humanitními vojenskými školami“, abychom mluvili slovy podplukovníka Foche, profesora na válečné škole (Des Principes de la guerre; přednáška o poučeních ze světové války). Špatná kniha prostředního školáka byla doplněna jiným svazkem: **„Plutarque n'a pas menti“**

(„Plutarch nelhal“, vydala Renaissance du Livre), jejmž autorem jest generál. Pro úmyslné nesprávnosti a zlomyslnosti pana de Pierrefeu příliš mnoho cti. Proto také dáváme přednost jinému svazku generála Tanart: „**La troisième Armée dans la Bataille**“. (Třetí armáda v bitvě.) Bývalý přednosta třetí kancléře, později náčelník štábu této armády, vylíčil přesně a v příčinné souvislosti celou periodu války od začátku až k Verdunu (únor 1916). Snaží se důvodně zdůrazniti vážné úsilí, jež v kritických okamžicích vyvíjely štáby. Nicméně však mu lze činiti výtky, kritujeme-li přísně, že jest přesprávně shovívavý a úmyslně chce generální štáb zbahviti každé chyby a nedbalosti a tvrdí, že jen výkonné vojsko jest odpovědné za neúspěch. Některé stránky, vztahující se k bojům u Virtonu a Ethe (22. srpna 1914), jsou (jest třeba to otevřeně přiznati) politování nejnějnější. Zbývá dojem, že generální štáb dostal na počátku kruté za vyučenou. A nemohlo ani býti jinak, měli-li se státi cenným a dokonalým pomocníkem velitelství, jak je známe z instrukativního spisu majora Laurea: „**Au 3e Bureau du troisième G. C. G. de 1917 à 1919**“ (vydal Pion-Nourrit) a z neméně doporučení hodného spisu majora Paqueta: „**Étude sur le fonctionnement interieur d'un 2 Bureau au campagne**“. (Vyd. Berger-Levrault.)

V tomtéž nakladatelství (Berger-Levrault) vyšel právě IX. svazek mistrovského díla: „**La grande guerre sur le front occidental**“. Nejvýznamnější z vojenských francouzských spisovatelů, generál Palat, zasvěcuje celý tento svazek (603 stran, 14 náčrtů) ofensivám z r. 1915 v Artois, Pikardii a Champagne, planině loretské, Vauquois, Eparges, Hartmannswillerkopf, Neuve Chapelle, Carency, Festubert, Tahure, Suhez, Loos, abychom jmenovali jen jména nejznámější a nejslavnější. Zkouší dokumenty a kontroluje vždy pečlivě (což „mladí“ zanedbávají trochu příliš); jest to autorita kritická, již můžeme zcela důvěřovati.

b) německá.

Generál Max Hoffmann: „**Der Krieg der versäumten Gelegenheiten**“. — München, Verlag für Kulturpolitik 1923. — 8°. — Str. 232, váz. Kč 73.—

„Válkou zameškaných příležitostí“ nazývá autor své dílo, které může se právem počítati k nejzajímavějším a nejdůležitějším pramenům válečných událostí na východní frontě rusko-německé. Autor čerpá z nejlepších pramenů, t. j. ze svých zápisků, které činil, jsa prvním pomocníkem Ludendorffovým a od 30. 8. 1917 až do míru

Poněvadž generál Palat neuchyluje se ve svém spise z oblasti čistě vojenské, jest třeba doplniti obraz roku 1915 událostmi z vnitřní politiky bojujících států, o nichž se dočteme v jiném díle, neméně znamenitém: **Histoire de la guerre** (díl IV. a V.) senátora Luciena Corneta (vydal Lavauzelle). Poslední svazek (VI.), jenž dosud vyšel, nás vede před Verdun.

Až přesprávně hojná bibliografie ilustruje slavnou epizodu: **La bataille de Verdun** (od 21. února až 18. prosince 1916), již vydal Chiren, nakladatel významné revue **Les Archives de la Grande Guerre**. Jsme tím zbaveni obtíží a nemusíme hledati literaturu v bibliotékách.

Obraz Verdunu vyvolává nám také generál Herr, jeden z mistrů polního dělostřelectva, ve svém díle (vyšlo u Berger-Levrault): **L'artillerie, ce qu'elle a été, ce qu'elle est, ce qu'elle doit être**. Zvláště podrobně obírá se **dělostřelectvem, jehož je třeba pro válku**. K tomuto velmi důležitému dílu důstojně se staví po boku práce velitele eskadrony Campany: „**Les progrès de l'artillerie. La vie, la puissance et la mobilité de ses canons. Le nombre et l'organisation pendant la guerre**“ (vydal Lavauzelle). Pokud se týče divišního dělostřelectva v boji, nesmíme zapomenouti tří nádherných přednášek plukovníka Verquina uveřejněných v Revue d'Artillerie (1. pol. 1923).

Kdo se zajímá o jezdeckvo, budíž upozorněn hlavně na dvě díla, z nichž druhé zvláště obsahuje mnoho dobrého a důležitého poučení: **Historique du Corps de Cavalerie Sordet et Historique du 2e Corps de Cavalerie** (vydal Lavauzelle). (Viz podrobnější referát str. 574.)

Co se týče pěchoty, kromě článků revuálních, v prvé řadě v Revue d'Infanterie, a kromě přednášek, vycházejících u Lavauzella, nevyšlo nic zvláštního.

Major Aristarque.

náčelníkem štábu vrchního velitele východní fronty prince Leopolda Bavorského, Historický vývoj událostí na východní frontě doložen je tím, že autor uvádí všechny úvahy a zamýšlené operace vrchního velitelství, že líčí, jak neporozuměl Falkenhayn skutečnému stavu situace a že podává obraz oněch bojů, které odehrály se mezi Ludendorffem a nejvyšším velitelstvím německého vjska. Chce ukazati, jak Falkenhaynův plán stáj co stáj zvitěziti na západní frontě, měl za následek, že

nebylo využito mnoho nejpříznivějších situací na frontě východní a že nedosáhlo se tím rozhodného vítězství nad ruskými armádami. Zákulisní boje mezi oběma velitelstvími líceny jsou mnohdy až dramaticky. Nemilosrdnou kritikou tepe plány a skutky nejvyššího velitelství; pro činy Rakousko-uherské armády nemá uznání; je pouze spokojen s plány jejího vůdce Conrada.

Chci naznačiti jen hlavní vývody autorovy:

Německo musilo v srpnu roku 1914 válku vyhrát, kdyby byl plán Schlieffenův uskutečněn tak, jak byl navržen, t. j. kdyby bylo pravé německé křídlo bývalo co nejvíce zesíleno a prodlouženo. Je první vinou vrchního vedení, že se tak nestalo, naopak, že byly dány z pravého křídla 2 armádní sbory východní frontě k dispozici, ač — jak dokazuje autor — Hindenburg jich nepožadoval. Na západě scházely, na východě byla bitva u Tannenburku dobojována dříve než sbory došly. — Německo nemusilo přesto na Marne podlehnouti. Krize u 2. armády mohla být energicky zasáhnutím Moltkeovým překonána úmysl 1. armády k útoku mohl být podporován; je druhou vinou vrchního velitelství, že se tak nestalo. — Zákopová válka, jak se po porážce na Marne vytvářela, mohla být ukončena, kdyby byla přijata idea generála Grönera, tehdejšího šéfa polního železničtví, který navrhoval, aby 10 až 12 armádních sborů bylo dopraveno železnicemi z levého křídla na pravé křídlo německé armády a zde podniknut mchu'ný útok. Je třetí vinou vrchního velitelství (Falkenhayn), že tento plán nebyl proveden. — Na západě nebylo možno válku vítězně ukončiti; bylo nutno použití výhodných situací na východní frontě, jak se v tom

čase utvářily. Na podzim 1914 a v létě 1915 mohly býti ruské armády úplně zničeny, Falkenhayn toho nedbal (čtvrtá vina). Autor vytýká mu dále: Ofensivu u Verdunu, kde ztratila německá armáda poslední výkvět svého vojska, neschopnost ve vedení srbské ofensivy v r. 1915, jeho odpor proti zabrání Soluně a konečně zabránění společně mocné ofensivy proti Italii, jak ji navrhl Conrad. Jakmile byla zameškována tato vhodná příležitost úplně porážky ruských armád, musilo si Německo uvědomiti, že nemůže více válku vyhrát. Bylo nyní povinností kancléřovu, aby zjednal mír podle status quo ante, bylo povinností nejvyššího velitelství, aby oblasti, jež německé armády měly ve své moci, nebyly ztraceny. Autor se domnívá, že by byl mír v roce 1917 možný, kdyby Německo bylo se zřeklo Belgie.

Mimo nadání však poskytl osud Německu ještě jednou příležitost, aby s úspěchem válku skončilo. Ruská revoluce, která odstranila nepočetnějšího protivníka, poskytla možnost bojovatí početní převahou na západní frontě. Tu byly možné dvě cesty, buď: 1. zjednatí pořádek v Rusku, uzavření s ním přátelský poměr a klidně očekávatí na západě útok spojenců; nebylo by to sice žádné velikolepé vítězství, ale porážka byla by velmi pochybná; nebo: 2. soustřediti veškeré síly na západní frontě k rozhodnému útoku. Ludendorff, chtěje zvítěziti, rozhodl se pro druhou cestu; leč průlom se nezdařil. A tu místo, aby se odhodlal k pouhé obraně od toho okamžiku, kdy poslední naděje na vítězství zmizela, na místě, aby upozornil říšskou vládu na to, že je nanejvýš na čase ujednatí mír, ničl poslední síly svého vojska marnými ofensivami. Výsledkem toho byla zá-
lost za průměři v době 24 hodin.

—xy—

DODATKY A OPRAVY:

Mezinárodní výstava hygienická na paměť století narozenin Pasteurových ve Štrasburku. Ke zprávě, již jsme pod tímto titulem v předešlém čísle (XI) „Vojenských Rozhledů“ str. 504 uveřejnili, dodáváme, že MNO dostalo cenu „grand prix“.

V XI. čísle VR str. 514 (ř. 28. shora) náleží pod titul a) Francouzská literatura referát o spisu Sauliela René: Un autre guerre... a pak pod titul „b) německá“, který omylem vynechán, referát o spisu „F. V. Taysen“: Material oder Moral.